

Mottagare

Miljö- och byggnämnden

Remiss. Förslag till område av riksintresse för totalförsvarets anläggningar (TfC 0026)

Förslag till beslut

- Miljö- och byggnämnden beslutar att anta förvaltningens svar som sitt eget.
- Miljö- och byggnämnden beslutar att överlämna yttrandet till regionstyrelsen.

Sammanfattning

Remissen från MSB (Myndigheten för samhällsskydd och beredskap) daterad 2024-11-04 gäller ett förslag till beslut om att klassificera mark- och vattenområdet vid Slite som ett område av riksintresse för totalförsvarets anläggningar. Området omfattar kalk- och märelyfyndigheter samt anläggningarna för brytning och tillverkning av cement, vilka anses avgörande för Sveriges totalförsvaret och civila beredskap enligt miljöbalkens regler.

Ärendet har skickats på remiss till berörda myndigheter och Region Gotland för yttrande. Remissen omfattar förslag till beslut, värdebeskrivning och geografisk precisering. Produktionen i Slite anses vara avgörande för att upprätthålla Sveriges cementförsörjning, vilket gör verksamheten samhällsviktig och av betydelse för totalförsvaret.

Miljö- och byggnämndens utökade arbetsutskott gavs delegation av miljö- och byggnämnden 24-11-20 att fatta beslut i ärendet. Den 2024-11-25 tog ordförande beslut att istället behandla ärendet i ett extra nämndsammanträde den 2024-12-02.

Region Gotland har getts möjlighet att inkomma med ett yttrande senast 16 december 2024. Både teknikförvaltningens och samhällsbyggnadsförvaltningens ansvarsområden berörs av förslaget, vilket innebär att en samlad beredning av ärendet är nödvändig. Hos teknikförvaltningen finns delegation för att svara på denna typ av remiss och förvaltningen kommer snarast att sammanställa sina synpunkter i ett yttrande till regionstyrelseförvaltningen. Samhällsbyggnadsförvaltningen har inte motsvarande delegation. Miljö- och byggnämndens svar kommer därför att

lämnas över till regionstyrelsen som sammanställer ett samlat svar från Region Gotland. Detta svar behandlas vid regionstyrelsens sammanträde 12 december.

Samhällsbyggnadsförvaltningen anser att miljö- och hälsomässiga konsekvenser av en fortsatt och eventuellt utökad cementproduktion måste hanteras noggrant för att säkerställa en god boendemiljö i Slite samhälle. Vidare påpekas att riksintresseförslaget kan påverka möjligheterna för bostadsutbyggnad, samhällsutveckling och hållbar turism i Slite och på norra Gotland. Samhällsbyggnadsförvaltningen understryker vikten av att säkerställa att beslutet utformas med hänsyn till både totalförsvarets behov och de långsiktiga utvecklingsmöjligheterna för Slite och norra Gotland. Fortsatt samverkan krävs för att balansera dessa intressen och möjliggöra en hållbar utveckling.

Bedömning

Här redovisas samhällsbyggnadsförvaltningens sammanfattade synpunkter:

Förvaltningen konstaterar att remisstiden har varit synnerligen kort för ett utvecklat yttrande. MSB har inte medgivit förlängning, vilket är olyckligt givet att den korta remisstiden försvårar en grundlig analys av eventuella konsekvenser.

Utpekandet av ett mark- och vattenområde i Slite som riksintresse för totalförsvarets civila anläggningar motiveras av att kalk- och märeldfyndigheten, brytningen av kalk och märeldsten samt tillverkningen av cement i Slite är avgörande för Sveriges totalförsvär och samhällsviktiga funktioner. MSB hänvisar till tidigare regeringsuppdrag som visat på brist på alternativ till Slite för cementförsörjning samt till importmöjligheternas begränsningar både på kort och lång sikt. Slite spelar därför en central roll för att säkerställa cementtillgången i Sverige, vilket bedöms vara en samhällskritisk funktion. Cementproduktionen i Slite utgör den enda storskaliga källan i Sverige och har kritisk betydelse för bygg- och anläggningssektorn samt för försvarets infrastruktur. Importmöjligheter bedöms vara osäkra på grund av logistiska utmaningar och brist på tillräcklig kapacitet.

Förväntade effekter på miljön

MSB framhåller vikten av att verksamheten i Slite fortsätter på ett sätt som säkerställer stabil cementförsörjning, men remissen berör inte hur potentiella miljö- och hälsokonsekvenser för Slite samhälle ska hanteras. Verksamheten påverkar redan idag luftkvalitet och bullernivåer i området. Den föreslagna riksintressepreciseringen kan, om den leder till ökad verksamhet, riskera att ytterligare försämra dessa förhållanden.

Den föreslagna riksintressepreciseringen får inte riskera att leda till förhöjda bullernivåer för närboende. Forskning visar tydligt att buller påverkar hälsan negativt. Höga ljudnivåer kan bidra till sömnstörningar och öka risken för hjärt-kärlsjukdomar. Därför bör bullernivåerna från verksamheten i Slite inte överstiga följande riktvärden:

- 55 dB (A) dagtid (kl. 06-18)
- 50 dB (A) kvällar och nätter (kl. 18-06)
- Momentana ljudnivåer från bostäder får inte överskrida 55 dB (A) nattetid (kl. 22-06) annat än vid enstaka tillfällen

Gränsvärdena för luftföroreningar i form av partiklar (PM10), överskrids flera dagar per år i Visby där kontinuerliga luftmätningar sker. Föroreningen bedömts vara kopplad främst till vägtrafik, halkbekämpning och städning. Luftföroreningssituationen i Slite samhälle är oklar då Region Gotland inte utför mätningar där. Eftersom en del i problematiken med överskridande i Visby troligtvis består av att materialet i halkbekämpningen består av kalkstenskross kan det antas att det också finns viss problematik med höga halter partiklar i Slite samhälle. Detta på grund av verksamheten i och kring cementindustrin och trafik som för med sig kalkhaltigt damm.

Cementtillverkning bidrar även till utsläpp av andra luftföroreningar, såsom svavel och kvävedioxid. Det är därför viktigt att den föreslagna riksintressepreciseringen inte riskerar att leda till att någon eller några av miljökvalitetsnormerna för luft överskrids.

Konsekvenser för Norra Gotlands utveckling

Norra Gotland är en region med betydande utvecklingspotential som präglas av sin unika natur, kulturarv och möjlighet till ekonomisk diversifiering. I samband med ett utpekande av området i Slite som riksintresse för totalförsvarets anläggningar är det viktigt att även beakta de konsekvenser som ett sådant beslut kan medföra för norra Gotland.

I Region Gotlands förslag till översiktsplan 2040 har Norra Gotland identifierats som ett område med möjligheter att stärka sin attraktionskraft genom ökad bostadsutbyggnad, särskilt i och omkring skolorterna Fårösund och Lärbro. Dessa orter fungerar som viktiga servicecentra för omkringliggande landsbygd och har potential att utvecklas ytterligare med bostäder, verksamheter och förstärkt infrastruktur.

Området rymmer unika naturvärden som är av både regional och nationell betydelse, vilket ger förutsättningar för hållbar turism och naturvård. En ny nationalpark vid Bästeträsk, som är under utredning, har potential att bli en central del av Gotlands besöksnäring och naturvårdsstrategi, samtidigt som den stärker norra Gotlands attraktivitet och identitet. I relation till riksintessebeslutet är det därför viktigt att beakta hur cementproduktionen i Slite och dess påverkan på miljö och transporter kan balanseras med de behov som finns för att utveckla besöksnäringen i norra Gotland. En strategisk utveckling av naturturism kräver en varsam hantering av områdets naturresurser och minimala störningar från industriell verksamhet.

Skolorterna Slite, Fårösund och Lärbro, liksom mindre samhällen i området, är beroende av fungerande vägförbindelser, kollektivtrafik och möjligheter för

gång- och cykeltrafik för att stödja både boende och besöksnäring. Utvecklingen av cementproduktionen som en del av riksintresset innebär att transportflöden kan komma att öka, vilket understryker behovet av en infrastruktur som kan hantera dessa utan att påverka lokalsamhällena negativt. Trafiksäkerhet och hållbara transportlösningar bör därför prioriteras för att minimera påverkan på boendemiljöer och naturvärden i norra Gotland.

Region Gotland vill utifrån detta särskilt betona vikten av att beslut och åtgärder kopplade till riksintresset utformas med hänsyn till norra Gotlands unika möjligheter och behov, för att säkerställa en hållbar samhällsutveckling.

Konsekvenser för Slites utveckling

I den föreslagna översiktsplanen för Gotland 2040 är Slite utpekad som en ort med stor potential för befolkningstillväxt och utveckling. Planen lyfter fram möjligheten att förlänga samhället i nordlig riktning med nya bostäder och förtäta centrala områden med både bostäder och verksamheter som inte är störande. Samtidigt identifieras den västra delen av samhället som lämplig för fortsatt industriell utveckling, inklusive verksamheter som är störande. Direkt väster om samhället finns ett område utpekad i förslaget till översiktsplan som sammanhängande bostadsbebyggelse i nära anslutning till gränsen för det föreslagna riksintresset. Ett beslut om nytt riksintresse kan, utifrån synpunkterna avseende miljöpåverkan, påverka möjligheterna att utveckla nya bostadsområden och att förtäta befintliga områden med både bostäder och nya verksamheter. Det behöver säkerställas att förutsättningar för bostadsutveckling inte omöjliggörs av industrins markanspråk och miljöpåverkan.

Utveckling av Slite samhälle förutsätter också fungerande infrastruktur inom samhället. Trafiksäkerhetsåtgärder och utveckling av trafikinfrastruktur som gång- och cykelstråk, etc., kan krävas för att bättre koppla samman samhällets delar och främja en trygg och inkluderande livsmiljö. Tillgänglighet via gång- och cykelvägar till idrottshall samt Solklintsskolan i samhällets södra del får inte äventyras av industrins behov och markanspråk. Dessa aspekter behöver beaktas vid planeringen av verksamheten inom ett utpekad kommande riksintresseområde.

Utifrån det faktum att kalkstensfyndigheterna är en ändlig resurs saknar också samhällsbyggnadsförvaltningen en övergripande beskrivning av myndighetens långsiktiga tidsperspektiv i underlaget till beslut.

Sammanfattningsvis ser samhällsbyggnadsförvaltningen cementproduktionens samhällsviktiga betydelse för totalförsvarets civila anläggningar, men det är samtidigt av stor vikt att ett kommande beslut om nytt riksintresse inte leder till oönskade konsekvenser för Norra Gotlands och Slite samhälles långsiktiga utveckling. Följande aspekter behöver därför tydligare belysas i underlaget till beslut:

- Miljö- och hälsokonsekvenser utifrån riktvärden för buller och luft.
- Konsekvenser för samhällsutvecklingen på Norra Gotland.
- Konsekvenser för bostadsutveckling och förtätning i Slite samhälle.
- Konsekvenser för infrastruktur och trafiksäkerhet i Slite samhälle.

Vi ser fram emot fortsatt samverkan för att säkerställa att både totalförsvarets behov och samhällsutvecklingen på Norra Gotland och i Slite samhälle tillgodoses på ett balanserat och hållbart sätt.

Beslutsunderlag

Tjänsteskrivelse samhällsbyggnadsförvaltningen daterad 2024-11-26

Remiss MSB-2024-14645, 2024-11-04

Missiv

Förslag till beslut

Förslag till värdebeskrivning

Förslag till geografisk precisering på karta

Samhällsbyggnadsförvaltningen

Lise Langseth

Samhällsbyggnadsdirektör

Richard Löwenborg

Avdelningschef planering och geografisk
information

Skickas till

Regionstyrelsen, Anders Lindholm

Sökande

Myndigheten för samhällsskydd och beredskap, Kristina Grape